

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

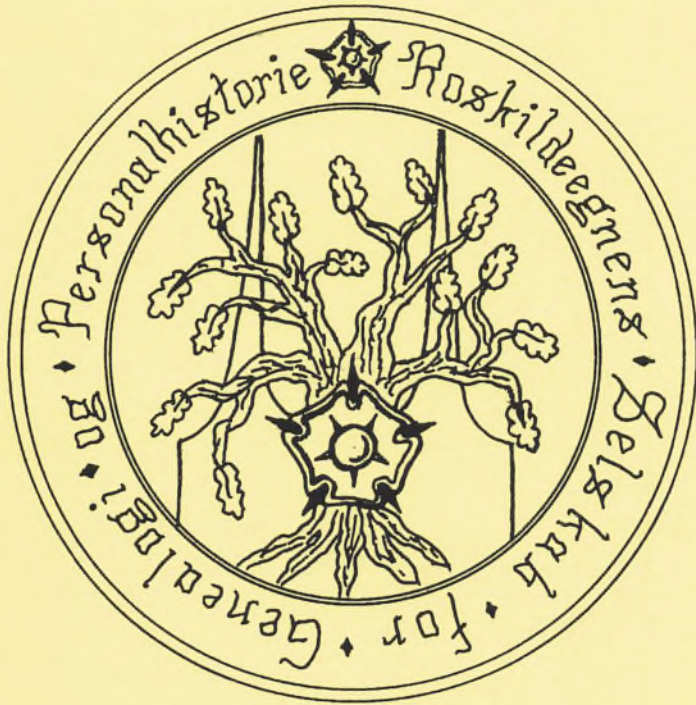
Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Årsskrift 1998

11. årgang

*Roskildeegnens Selskab
for
Genealogi og Personahistorie*

Årsskrift 1998

11. årgang

*Roskildeegnens Selskab
for
Genealogi og Personalthistorie*

Årsskrift 1998

11. årgang

Udgivet af: Roskildeegnens Selskab
for
Genealogi og Personalhistorie

Redaktion: Karna Hansen
Henning Kiilerich
Jens V. Olsen

på: Forlaget HEROLD
Bjældevej 5
4000 Roskilde
Telefon 4636 9090

Copyright © 1998: Forlaget HEROLD

1. udgave, 1. oplag

ISBN 87-89165-32-2
ISSN 0904-1427

Enhver form for gengivelse fra dette skrift
må kun ske med angivelse af kilden.

Indhold

<i>Gemt i gamle gemmer</i>	5
J. P. Skou	
<i>Konsangvinitet</i>	8
Kit Bisgård	
<i>Bofællesskab i 30'erne</i>	13
Kirsten Rønlov	
<i>Hvad en hedebløge kan forsage</i>	17
Kit Bisgård	
<i>Beretning om en græsselig orm</i>	19
Inger Vermuth Jensen	
<i>En barndom i Roskilde</i>	23
Kaj Ørhøj	
<i>Navnet Elsberg</i>	26
Jens V. Olsen	
<i>Beretning 1998</i>	27
Kit Bisgård	

Bestyrelsen

for Roskildeegnens Selskab for Genealogi og Personahistorie i sæsonen 1997/98:

Formand:

Kit Bisgård, Åstoftevej 14, Svogerslev, 4000 Roskilde,
tlf. 46 38 35 14.

Kasserer:

Stefan Andersen, Toftevangen 19, 4130 Viby Sj.,
tlf. 46 19 41 73. e-mail: stefan.andersen@get2net.dk

Sekretær:

Karna Hansen, Klokkervej 30, 4000 Roskilde,
tlf. 46 36 10 56.

Bestyrelsesmedlemmer:

Henning Kiilerich Frederiksen, Bjældevej 5,
4000 Roskilde,
tlf. 46 36 90 90.

Niels-Bjarne Kristensen, Dr. Sofiesvej 22,
4000 Roskilde,
tlf. 46 35 37 73.

Foreningens hjemmeside på Internettet:

<http://www.webpoint.dk/jvo/rsgp>

Gemt i gamle gemmer

af J.P. Skou

Alle, der har arbejdet lidt med slægtsforskning, har hurtigt opdaget, hvordan et fag eller erhverv kan have fulgt slægten i generationer. Det gælder selvfølgelig fæsterne, men lige såvel landsbymusikere, smede og bødkere som toldere, præster og herredsfogeder. Blandt mine forfædre er de der alle.

Hver gang må der være én, der er begyndt. Således min oldefar Peder Pedersen Marcussen - min mors farfar - der blev født i 1820. Ved folketællingerne 1834 og 1840 nævnes han som tjenestekarl ved landbruget, men i 1850 var den 30-årige unge mand hjemme og betegnes da som rokkedrejer. Det virkede så usædvanligt, at jeg måtte tro, at der stak noget under. Lægdsrullen for 1841 gav svaret, idet der står, at han fik udygtighedspas på grund af "luxatier" i skulderled og betegnes krøbling. Militærlægen har brugt en afart af det latinske *luxatio*, der er en forskydning af to ledflader. Skaden er sandsynligvis opstået mellem sessionerne i 1840 og 41. Velsagtens er den aldrig blevet ordentligt behandlet og har altså gjort ham pukkelrygget.

Efter sit giftermål med Marie Cathrine Jensdatter nedsatte han sig som snedker i Dejret på Mols, og det kan konstateres, at han altid holdt lærling. Marie fødte ham tolv børn - fem sønner og syv døtre, men kun den ældste datter og tre af sønnerne nåede voksenalder, og disse tre sønner blev alle uddannet snedkere og tømrere. Det har nok været lidt rigeligt på Skødshoved.

I hvert fald rejste min morfar Jens Christian Pedersen til Århus efter at have fået svendebrev og udstået sin militærtjeneste. Her fandt han hurtigt min mormor Anne Kathrine Marie Pedersen i Sjelle. Af deres børneflokk på otte blev de to, Peter Martinus og Alfred Albert uddannede som snedkere og tømrere. Det samme gjorde mormors yngre bror, Ingvar Albert Pedersen også. Han var 14 år, da min mors forældre blev gift men døde allerede som 23-årig i 1906.

Peter, der var født i 1893, havde en overgang eget maskinsnedkeri i Odense, men da byggeriet kom igang efter anden verdenskrig virkede han hovedsagelig som arkitekt. Helt anderledes gik det Alfred, der var født i 1897. Han blev svend i 1916 og rejste kort tid efter ud som skibstømrer, og da U. S. A. i 1917 gik ind i 1. Verdenskrig, kom han i dets flåde og var med til at sejle amerikanske tropper til Europa.

Da jeg var barn, boede mormor hos os, og jeg husker fra den tid, at der blev sunget mange af de populære sange og viser om dem, der rejste ud - især om dem, der sejlede, og de mange farer de kunne komme ud for. Og der blev fortalt historier om morbror Alfred, der aldrig kom hjem, og som en overgang var forsvundet.

Morbror Alfreds historie kan kun blive brudstykker af noget, der gennem tiden er blevet fortalt, hvorfor det nok ikke altsammen er, som realiteten har været, men en del holdepunkter er der dog.

Her i efteråret 1997 sad min bror og svigerinde en dag og gennemså gamle gemmer fra mine forældres tid. Her iblandt var der også noget fra min mormors tid, for pludselig sad de med to breve sendt til hende fra Alfred Pedersen i Amerika. Det ene dateret 4. februar 1921 og det andet 19. juni 1921 - nu 100 år efter Alfreds fødsel og 76 år, efter brevene blev skrevet. Begge breve var afsendt fra Fort Slocum i New York. I det første indleder han med at spørge til sin ældre bror Peter, der så sjældent skriver; dernæst fortæller han, at han siden forrige brev i en gruppe på 310 mand havde været sendt til "Fillipinerne, som er amerikansk Lydland", og turen "fra her og tilbage til her" tog omtrent 3 måneder. Det andet brev er ganske kort, og må vel antages at være sendt for at glæde sin mor og i glæde over, at han den 15. juni 1921 havde modtaget Malteserkorset. "Det er ellers kuns given til dem, der var i Skyttegravene eller ovre i Frankrig i Hæren, men vi var 4 Mand, som fik dette Kors for Kækhed", står der. I brevet er der en delvis farvelagt tegning af korset, der var af oxyderet bronze. I ringen står der "VETERANS OF FOREIGN WARS" (Veteraner fra krige i fremmede lande), og båndet er skiftevis blå, hvidt og rødt med en gylden stribe i midten. Brevet slutter med: "... jeg kommer ud af hæren i august, så der er jo ikke lang tid til". Underskrevet Alfred Pedersen, Mechanic 2nd Co. Fort Slocum N. Y., U. S. A.

Alfred Pedersens tegning af det Malteserkors han fik den 15. juni 1921 for sin indsats i den amerikanske flåde under 1. Verdenskrig.

Efter det har familien måske troet, at han kom hjem, men det gjorde han ikke, og der blev så langt mellem brevene, at han efterhånden blev væk for familien. Derfor blev der sat en eftersøgning i gang, og efter lang tids søgen fandt Frelsens Hær ham i Alaska, hvor han - åbenbart uden synderligt held - havde forsøgt sig som guldgraver. Efter den genskabte kontakt hørte man nok fra ham nogle gange, men det var sparsomt. Jeg har nogle billeder af ham, som jeg må skønne er fra den tid. Det sidste brev, jeg husker, kom omkring ved mormors begravelse i 1931. Derefter hed det sig, at han igen var forsvundet. Vel sagtens er der sket det, at han, efter at have fået besked om sin mors død, har følt sine søskende meget fjerne. Efterhånden var det 15 år siden, han så dem, og skrevet ret meget sammen har de vel næppe.

Ak, ja! Var det ham, der blev væk for familien, eller familien der blev væk for ham?

Da det rimeligvis ikke er ret mange danskere, der har fået Malteserkorset for deltagelse i 1. Verdenskrig, og da det kunne være interessant at vide, hvor mange danskere der i det hele taget deltog i den ud over de sønderjyder, der jo

var tvunget til det, henvendte jeg mig til Den amerikanske Ambassade i København, der foreslog mig at rette henvendelse til centret for militær historie i Washington DC. Det gjorde jeg så og fik at vide, at de ikke havde oplysninger om enkeltpersoner. Jeg fik derimod et par tabeller, der viser, at der medens U. S. A. var med i 1. Verdenskrig blev registreret 33.457 danskere, eller 0,86% af alle dem, der kom ind. Alene var der den 5. juni 1917 registreret 16.149. Jeg synes, at det er forbavsende store tal, men mere forbavsende er det dog nok, at over 1 mill. kom fra fjendelande og heraf tre fjerdedele fra Østrig-Ungarn.

Centret i Washington oplyste endvidere, at personlige oplysninger om veteranerne fandtes i et arkiv i St. Louis, Missouri og anførte et nummer på Internettet.

Min søn Gunnar prøvede at søge der og fik en masse oplysninger; blot ikke om det væsentlige i den her forbindelse, fordi 6. sal i den bygning, hvor arkivet befandt sig, brændte den 12. juli 1973, hvorved næsten alle oplysninger om veteraner afskediget før 1960 gik op i luer. Herefter anføres et hav af alternative muligheder for søgning, som jeg har opgivet.

Efter at have set Alfreds to breve gav jeg mig endnu en gang til at studere min samling af gamle billeder. Jeg havde længe vidst at et af dem var af et brudepar fotograferet i Brasilien, for bag på det kan der stadig læses "André Andersen Rue y E.... Rio Claro, Est Sao Paulo, Brasilien". Han eller de måtte på én eller anden måde høre til familien. Af én eller anden grund havde jeg den indbildning, at det var min morfars del, men de fornyede undersøgelser af "forældrenes børn" afslørede, at der måtte være tale om min mormors mors (oldemor, Karen Andersen) yngste bror Andreas Andersen, der var født i Honum i Hvirring sogn vest for Horsens den 3. oktober 1859 og 19 år yngre end hende.

For at verificere det henvendte jeg mig til Det danske Udvandrerarkiv, der meddelte, at udvandrerprotokollen viste, at Andreas Andersen, der tjente i Hørning ved Skanderborg, den 7. oktober 1886 havde forevist en kontrakt om at rejse til Sao Paulo, Brasilien, og det forklares endvidere, at billetten var købt i København hos agent Jens Larsen Olsen, der repræsenterede "Norddeutscher Lloyd" i Bremen.

Udvandrerarkivet foreslog desuden, at jeg henvendte mig til den danske konsul i Sao Paulo for at se, om det findes registreret, hvad der videre blev af ham. Jeg henvendte mig derfor for ca. tre måneder siden til konsul Per Bjarke Nevermann i Sao Paulo men har endnu ikke fået svar.

Brudebilledet er ganske flot og fæstnet til en ramme af profileret karton, så det har muligvis hængt eller stået i oldemors stue i Sjelle, hvor Alfred Pedersen må have set det.

Det kan udmærket have været Alfred Pedersens egen idé at rejse ud som skibstømrer, men han kan også have fået den ved at høre sin mormor fortælle om sin bror på billedet. Ja, og hun har selv oplevet det meste af ovenstående, da hun først døde i 1925 85 år gammel.

Konsangvinitet

af Kit Bisgård

Efter at vi i begyndelsen af sæsonen havde hørt Knud Højrup fortælle om konsangvinitetstavlen, kom jeg til at tænke på en søskendeflok på 5, som er mine halvkusiner og -fætre. De 12 af deres 16 tipoldeforældre er også mine! Yderligere er et par stykker af disse 12 også mine tiptipoldeforældre. Hvordan kan det gå til? Ja, der er måske fusket lidt med ovenstående postulat, men ikke meget. Her kommer forklaringen:

Et par af mine tipoldeforældre, Jens og Ane Elbrønd, havde blandt en del børn en datter, Maren, og en søn Christen. Maren giftede sig med en vis Peder Krog, og Christen med Ane Dorthe Nielsdatter. Blandt Marens børn var der to sønner, Peder og Jens, og blandt Christens børn døtrene Ane og Edel. Peder giftede sig med sin kusine Ane, og Jens giftede sig med hendes søster, Edel. Edels datter giftede sig med Anes søn, og de fik ovenomtalt 5 børn. Før jeg går videre med vores slægtskab vil jeg prøve at forklare knudesystemet.

Et knudeindivid er det nærmeste individ, som er ane både til probanden og slægtingen, altså den første ane, hvor probanden (i dette tilfælde mig) og slægtingen "støder sammen". Knudeindividerne understreger jeg i den følgende anetavle. Som slægting nævner jeg for nemheds skyld kun den halvfætter, jeg har mest med at gøre, han hedder Aage. Vores nærmeste knudeindivider er vores fælles oldeforældre Christen og Ane Dorthe Bisgaard. Vi ser i følgende anetavle for Aage, at de er understreget og har numrene 10 -11 og 14 - 15. I den følgende anetavle, hvor jeg er proband, har de numrene 8 og 9. Mine numre skal kombineres med Aages, når man skal finde, hvor nært vi er beslægtet. Altså 8,10 - 9,11- 8,14 - 9,15. Man fortsætter på samme måde med alle andre knudeindivider.

	8) Peder Krog	16) Peder	
	4) Peder Hedegaard	17) ?	
	9) Maren	18) <u>Jens Elbrønd</u>	
2) Elias		19) <u>Ane</u>	
	10) <u>Christen Bisgaard</u>	20) Jens Elbrønd	
5) Ane		21) Ane	
	11) <u>Ane Dorthe</u>	22) <u>Niels Kjærgaard</u>	
1) Aage Hedegaard	12) Peder Krog	23) Christiane	46) <u>Christen Dalby</u>
	6) Jens Krog	24) Peder	47) <u>Kirsten Dalby</u>
	13) Maren	25) ?	
3) Dorthea		26) <u>Jens Elbrønd</u>	
	14) <u>Chr. Bisgaard</u>	27) <u>Ane</u>	
7) Edel		28) Jens Elbrønd	
	15) <u>Ane Dorthe</u>	29) Ane	
		30) <u>Niels Kjærgaard</u>	
		31) Christiane	62) <u>Christen Dalby</u>
			63) <u>Kirsten Dalby</u>

Anetavle for Aage Hedegaard

Knudeindividernes aner er normalt ikke knudeindivider; men de kan dog alligevel være det, hvis proband og slægtning er i familie med hinanden på en anden måde. Det er derfor, at 22/30) Niels Kjærgaard er understreget.

Man ser altså, at i Aages anetavle går mine tipoldeforældre, Jens og Ane Elbrønd, igen 4 gange og Niels Kjærgaard og Christiane 2 gange, altså 12 fælles tipoldeforældre mellem Aage og mig. I alt har Aage og hans søskende kun 6 tipoldeforældre, hvor man normalt har 16! Jeg kan tilføje, at det er en usædvanlig godt begavet søskendeflok, en af dem har taget den højeste studentereksamen, jeg har kendskab til.

Jeg bringer her den del af min anetavle, som har betydning for anesammenfaldet:

	16) Jens Elbrønd	
	8) Chr. Bisgaard	
	17) Ane	
4) Jens Bisgård	18) Niels Kjærgaard	
	9) Ane Dorthe Nielsdatter (1823-77)	
	19) Christiane Dalby	38) Christen Dalby
1) Kit 2) P. K. Bisgård		39) Kirsten Dalby
	20)	
	10)	
	21)	
5) Line	22) Jens Mikkelsen	
	11) Inger Marie Jensdatter	
	23) Ane Dorthe Nielsdatter	46) Niels Kjærgaard
	(1798-1875)	47) Inger Marie Dalby
		94) Chr. Dalby
Anetavle for <i>Kit Bisgård</i>		95) Kirsten D.

Jeg er, som skrevet, endnu mere i familie med de 5 Hedegaardssøskende, idet min farfar, Jens Bisgård, bror til Ane og Edel, giftede sig med sin kusines datter. Kusinens mor var datter af Niels Kjærgaard og hans første kone, Inger Marie, som var Christianes storesøster, der døde tidligt, men hvis man går yderligere en generation tilbage, får man jo de samme forældre til de to søstre, (som begge hed Ane Dorthe Nielsdatter for at gøre forvirringen fuldendt). Faktisk er jeg endnu mere i familie med Aage og hans søskende, idet min farfar og min farmor havde et par fælles tiptiptipoldeforældre i hans gren, men dem har jeg dog ikke taget med i mine udregninger.

Jeg måtte spekulere ret intensivt, før jeg fandt ud af at bringe Aage og hans søskende ind i konsangvinitetstavlen med mig som proband.

Resultatet blev følgende:

Proband Kit, slægtning Aage (det første tal i hver "decimal" er mine aners numre, det andet er Aages), altså 8 er mit nummer, 10 er Aages.

<u>Primær</u>	knudeindivid(er)		fælles arvemasse	
8,10 9,11	Christen Bisgaard	Ane Dorthe	0,015625	0,015625
<u>Sekundære</u>				
8,14 9,15	Christen Bisgaard	Ane Dorthe	0,015625	0,015625
16,18 17,19	Jens Elbrønd	Ane	0,003906	0,003906
16,26 17,27	Jens Elbrønd	Ane	0,003906	0,003906
46,22	Niels Kjærgaard		0,001953	
46,30	Niels Kjærgaard		0,001953	
94,46 95,47	Christen Dalby	Kirsten	0,000488	0,000488
94,62 95,63	Christen Dalby	Kirsten	0,000488	0,000488
			ialt 0,084	= 8,4%

Man ser, at vi er beslægtet på 14 forskellige måder!!

Med lommeregnerens hjælp nåede jeg frem til, at jeg er beslægtet 8,4% med Aage, hvor man "normalt" er beslægtet 3,1% med sine halvfætre og -kusiner. Man er beslægtet 12% med sine fætre/kusiner. Jeg måtte bruge lommeregner, fordi man måler den fælles arvemasse ved at tælle hvor mange led, der er mellem probanden og slægtningen op til hvert eneste knudeindivid. Der er således 6 led mellem Aage og mig via Christen Bisgaard. Disse led skal sættes på formlen $(\frac{1}{2})^n$. Det skal være $\frac{1}{2}$, fordi man kun får $\frac{1}{2}$ arvemasse fra hver "forælder". Mellem Aage, Chr. Bisgaard og mig er der altså $(\frac{1}{2})^6 = 0,015625$, d.v.s. 1,56%.

Nu fik jeg blod på tanden, idet jeg har en anden halvfætter, som jeg også er beslægtet med på kryds og tværs. Han hedder Svend Krog. Jeg undersøgte altså også vores slægtsforhold. Igen skal man sammenligne med min anetavle.

	8) Peder Krog	16) Peder	
	4) Jens Krog	17)	
	9) Maren	18) <u>Jens Elbrønd</u>	
2) Frede	10) <u>Chr. Bisgaard</u>	19) <u>Ane</u>	
	5) Edel	20) Jens Elbrønd	
	11) <u>Ane Dorthe</u>	21) Ane	
	(1823-1877)	22) <u>Niels Kjærgaard</u>	
1) Svend Krog		23) Christiane	46) <u>Christen Dalby</u>
	12) J.S. Lebech		47) <u>Kirsten Dalby</u>
	6) Jens Lebech		
	13) Ane Johanne	26) <u>Jens Mikkelsen</u>	
3) Maren		27) <u>Ane Dorthe</u>	54) <u>Niels Kjærgaard</u>
	14) Peder Krog	(1798-1875)	55) Inger Marie
	7) Ane Katrine		110) <u>Christen Dalby</u>
	15) Maren	30) <u>Jens Elbrønd</u>	111) <u>Kirsten Dalby</u>
		31) <u>Ane</u>	

Anetavle for Svend Krog

Proband: Kit, slægtning: Svend

Primær

8,10 9,11 Christen Bisgaard og Ane Dorthe Nielsdatter (1823-1877)

Sekundære

16,18 17,19 Jens Elbrønd og Ane

16,30 17,31 Jens Elbrønd og Ane

18,54 Niels Kjærgaard

22,26 23,27 Jens Mikkelsen og Ane Dorthe Nielsdatter (1798-1875)

38,110 39,111 Christen og Kirsten Dalby

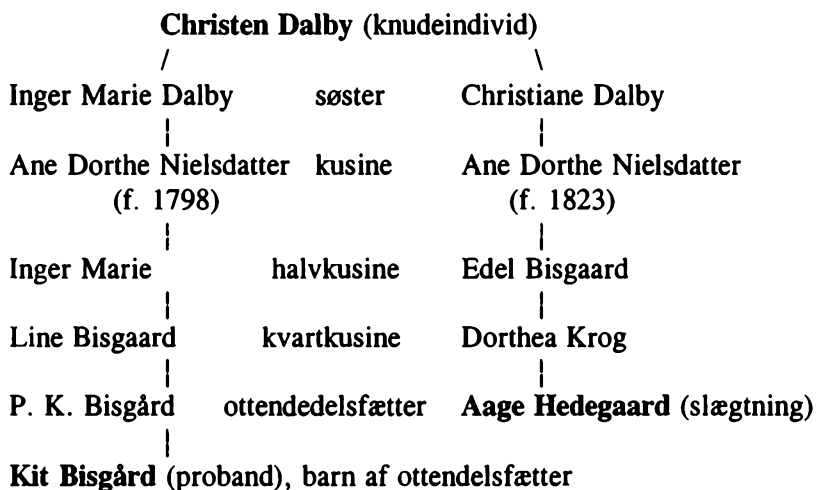
46,22 Niels Kjærgaard

94,46 95,47 Christen og Kirsten Dalby

Også her har vi 14 knuder, men da nogle af dem er en generation længere ude end ved Aage, er vi "kun" beslægtet 6%.

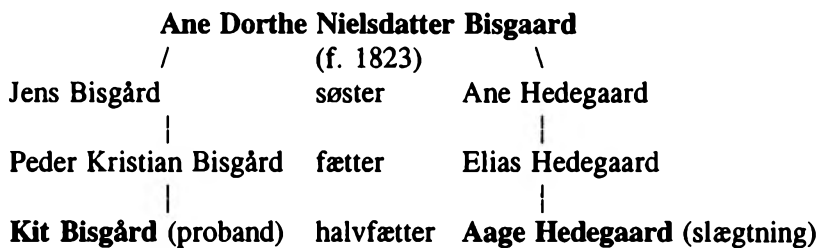
□□□

Til sidst vises 2 eksempler på slægtsskabet mellem Aage og mig. Først det mest komplicerede (der er 11 led mellem Aage og mig):

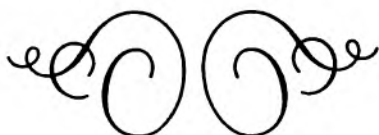

Man ser, at de to Ane Dorther her optræder som kusiner, de er jo ellers søstre.

Det mindst komplicerede (der er 6 led mellem Age og mig):

En hjertelig tak bringes Jens V. Olsen, som har brugt megen tid på at gennemse mine opstillinger. Han har derved fundet adskillige forglemmelser.

Bakkehus i Helsingør

Bofællesskab i 30'erne

Uddrag af Slægtsfortællingen 'Bakkehus'

af Kirsten Rønlov

Som barn var jeg heldig at vokse op i et familiebofællesskab. Det gav en tryk og varm opvækst.

Bofælleskabet havde til huse i "Bakkehus", som tilhørte min farfar og farmor. Som det fremgår af navnet ligger huset på en bakke, og dem er der mange af i min fødeby Helsingør.

I "gamle dage" var byens vandtårn nærmeste nabo, nu er det revet ned. Fra lejlighederne på førstesalen var der en glimrende udsigt udover sundet mod Helsingborg, som i klart vejr syntes meget nær.

I den mørke tid under krigen var det med til at holde modet oppe, når vi fra det mørklagte Danmark betragtede lysene i Sverige på den anden side af sundet.

Huset var indrettet med fire tre-værelses lejligheder med køkken, men uden bad. I stueetagen var der 2 toiletter, 2 familier om hver. Desuden var der kælder og et dejligt stort loft, hvor der var indrettet 3 små værelser, som vi børn senere fik lov at sove i.

I mine første ti år boede min far, mor og jeg her sammen med farmor, farfar, faster Ella, onkel Svend og min fætter Hans Ove. Han var tre uger yngre end jeg. Vi følte os næsten som tvillinger, og havde en dejlig barndom sammen. I 1940 blev familiebofællesskabet 100%, idet min fars bror Carl købte huset og flyttede ind med tante Valborg og kusinerne Lillian og Annie. Nu var vi fire til at lege, og det gav os mange flere muligheder for udfoldelse.

Kælderen i huset blev brugt til redskaber af enhver art. Desuden havde hver familie et rum, som især var beregnet til kul, koks og brænde, som dengang var nødvendige til opvarmning. Noget af det værste jeg vidste dengang var, at blive sendt i kælderen en mørk vinteraften for at hente en spand koks. Lyden af skovlens møde med kældergulv og koks kan jeg endnu høre for mit indre øre.

Det dejlige store loft blev udover de tre små værelser brugt til familiernes pulterrum. Det var også velegnet til at tørre vasketøjet, hvis vejret var dårligt.

Vi unger havde det utroligt sjovt deroppe. Vi havde f.eks. anlagt et snoresystem, der gik fra det ene værelse til det andet. I dette snoresystem var anbragt en lille kurv. Ved at trække i snoren kunne vi sende kurven til hinanden, fyldt med slik eller små breve, fra værelse til værelse.

Loftet blev også brugt til teater. Vi arrangerede en teaterforestilling med efterfølgende "souper". Stykket, et kriminallystspil, handlede om nogle indbrudstyve, der stjal vores sølvstøj. "Souperen" bestod af citronfromage, som tante Valborg havde lavet. Det kostede 10 øre for voksne og 2 femører for børn at overvære denne "verdenspremiere". Overskudet har sikkert ikke været stort, men sjovt var det.

Foran huset var en forhave - som absolut kun var til pynt. Hver uge blev gangstierne mellem blomsterbedene revet. Farfar var meget streng. Han tålte ikke at der var uorden nogen steder. Han var pertentlig med alt, også hans egen person, var altid pæn i tøjet, og elskede at dufte af parfume.

På bagsiden af huset var gården, som var belagt med toppede brosten - undtagen et lille stykke, hvor der var jord. Her kunne vi lege nogle af de lege der var på mode dengang, spille kugler eller hugge land. For enden af dette jordstykke var en stor flad sten, der var velegnet til at hvile sig på, når vi legede.

I gården var også indrettet et vaskehus og ved siden af det et fuglevoliere, et pissoir og et skur til cykler.

De "store vaskedage" var et større projekt på den tid. Det startede allerede dagen før dagen, idet tøjet skulle lægges i blød i store trækar med vand og soda. Selve dagen begyndte med optænding i gruekedlen, der blev fyldt op med vand og sæbe. Det opvredne tøj blev lagt i og kogte et stykke tid, hvorefter det fik en ordentlig omgang på vaskebrædtet. Derefter blev det skyllet i flere hold vand og vredet. Altsammen med håndkraft.

Ophængning af tøjet til tørring var et kapitel for sig. Var det godt vejr, blev det hængt op i gården. Lange stænger løftede snorene op - så tøjet ikke slæbte hen ad jorden eller brostenene.

Jeg elskede at komme hjem fra skole og se det rene tøj blafre for vinden, selvom der jo var legeforsbud i gården på disse dage.

Hvis vejret var dårligt, måtte man ty til at hænge det op på loftet. Det var et strengt job at bære det våde tøj op af alle trapperne.

Bag ved gården lå baghaven i et højere niveau. Her var 3 drivhuse, hvor min far, der var uddannet gartner, dyrkede meloner - agurker - tomater og chrysantemer. Disse ting solgte han til byens grønthandlere, bl.a. min onkel Carl, der havde grøntforretning i byen. Min far var meget dygtig til chrysantemer, og var berømt for dem i byen. Det var den art med de store flotte bronzefarvede blomster, som bl.a. blev meget brugt til begravelser. Jeg husker dog een gang, hvor det gik galt. Til opvarmning af drivhusene i vinterperioden, var der i det ene indrettet et fyr. Dengang var vejrmeldingerne ikke ret stabile, så da frosten engang kom før beregnet og far ikke havde fyret op, var det et sørgeligt syn, der mødte ham næste morgen, alle chrysantemerne var frosset, lige til at kassere. Der gik mange penge tabt ved den lejlighed.

Jeg kan også berette om en anden og morsommere episode med hensyn til opvarmning af drivhusene.

Fra Helsingør Dagblad vil jeg citere følgende notits:

Ejeren begik "Indbrud".

Mystisk Begivenhed i Nat

"Det var en skummel Nat i Nat. Taagen hvilede dystert over Vejene. En skjulende Taage, der kunde dække mange mystiske og uhyggelige Begivenheder. Og i denne Taage foregik der ved Midnatstid noget, der var egnet til at opskræmme fredelige Medborgere og vække allehaande Anelser om frygtelige Forbrydelser og andre Mørkets sære Gerninger.

Ved Midnatstid kimede en af Kriminalpolitiets Telefoner saa det - næsten - gav den Vagthavende et Chock. En forskrækket Stemme meddelte gysende, at der ude paa Esrumvej var en Mand ved at begaa Indbrud i et Gartneri.

Kriminalpolitiets flyvende Nat-Patrouille rykkede ud og indfandt sig kort efter paa Gerningsstedet. Gartneriet blev omringet, og man trængte forsigtigt frem for at gribe Tyven paa fersk Gerning.

Der sad ganske rigtigt en Mand i Gartneriet - men det mærkelige var, at han saa ganske fredelig ud. Han forsøgte ikke at flygte eller gøre Modstand - og der bredte sig et lille Smil, da Manden oplyste, at han blot var gaaet ind for at fyre, - han var nemlig Ejeren af Gartneriet."

Hans Ove og jeg havde mange lege sammen, da vi var børn. Fantasi manglede vi ikke. En dag var vi gået på besøg hos hans farmor og farfar, der boede et stykke fra os. Det var dejligt vejr så vi nød turen derover. Det blev dog alligevel næsten en gyser, da vi gik hjem. For lige der midt på fortovet mødte vi en "krokedille". Vi løb alt hvad vi kunne med rædslen malet i vore ansigter. Vi følte hele tiden den fulgte efter os. Det hjalp, da vi kom hjem og blev beroliget af vores mødre. Det var "kun" et helt uskadeligt lille firben.

I Familie Journalen havde vi set en tegneserie, der handlede om nogle børn, der ved hjælp af et tæppe og en kost kunne "flyve". Vi allierede os med farmor og fik et tæppe og et par fejekoste. Oppe i baghaven bredte vi tæppet ud, og vi fejede på livet løs, og minsandten om ikke vi lettede!!! På fantasiens vinger fløj vi op i den dejlige blå himmel, af sted til mystikkens lande med al dens guld og glimmer.

Vi havde også en anden leg sammen. Det hændte ret ofte, at vi spiste middagsmad hos farmor og farfar, især hvis hendes menu var bedre end vore mødres. Farmor dækkede op på det ovale kurvebord i karnappen, og når vi deltog i måltidet blev der dækket op til os med 2 tallerkener med høns malet på. Der var en brun plet på den ene tallerken, så nu gik "legen" altså ud på at komme først til bordet og få den tallerken uden pletten. Det havde vi meget sjov ud af. Det var jo lækkert når man var heldig at komme først.

Da vi blev større legede vi meget ude på vejen sammen med de andre børn fra Esromvej. Der var ikke så mange biler dengang. De var nærmest

en sensation. Så vi kunne trygt lege dér. Derimod var der en del cyklister. De kan åbenbart også være lidt farlige. Engang da vi legede på vejen kom jeg i nærkontakt med en cyklist. Jeg slog hovedet, som blødte, og var derfor nødt til at fortælle det hjemme. Jeg turde dog ikke sige den fulde sandhed, så min version var, at jeg var faldet under vores leg. Hvad jeg ikke havde regnet med var, at cyklisten jeg løb ind i, var en arbejdskammerat til min far, og da han dagen efter spurgte til mit velbefindende, var min far noget uforstående. Jeg måtte gå til bekendelse, og fortælle den rigtige version.

Den centrale skikkelse i vores barndom på "Bakkehus", var så afgjort farmor. Hun var så tryk. Havde altid tid til en sludder. Hun var mild, men også fast og fik alting til at glide, hvis der var uoverensstemmelser, som jo ikke kan undgås, hvor der er mennesker sammen. Hun forstod at samle hele familien.

Næsten hver eftermiddag samledes mine fastre - der var to der boede andre steder i Helsingør - til eftermiddagskaffe. Hvis vi børn var i nærheden fik vi også en kop med mælk og lidt kaffe og så et stykke af hendes berømte sandkage.

Snakken gik så om, hvad der stod i avisen den dag - hvem der var døde - hvem der skulle giftes og lignende begivenheder i byen. Det hændte også at der var en vekslen af penge imellem dem, hvis en af fastrene havde været i byen og handlet ind til flere.

Nu kan der som før nævnt opstå uoverensstemmelser, hvor mennesker er samlet, og måske især hos søskende, og det skete jo også her. Det var nu især min far og hans bror Carl. De var langt fra hinanden, rent politisk, så det skete jo at der kom højtrøstede diskussioner ud af det. De var stædige begge to. Jeg kunne ikke lide disse diskussioner, jeg troede jo at de var uvenner, men det var de ikke.

Jeg vil nu helst mindes de gange, hvor der blev sunget, som der altid blev, når familien var samlet til fødselsdage og andre festdage. Min far og faster Karita havde begge to gode sangstemmer, som de nok havde arvet efter farfar. Han var med i et sangkor der hedder Tubalkain, der eksisterer endnu.

De elskede at synge duetter, og det nød jeg meget. For når man synger kan man ikke diskutere.

Mine oplevelser i dette familiebofællesskab har haft stor betydning for mig. Det er nok gået mere og mere op for mig jo ældre jeg er blevet. Det har givet mig en ballast for mit liv, at jeg har haft en barndom, hvor trygheden og tætheden i en familie var et godt fundament at bygge videre på. Samtidig kompenserede det for min strenge mor og min status som enebarn.

Vores sammenhold i familien består stadig. Vi er seks fætre og kusiner samt en faster tilbage af den gamle klan. Vi mødes een gang om året på skift hos hinanden til en dejlig dag, hvor minderne kommer frem om gamle dage. Ligeledes mødes vi hos min faster på hendes fødselsdag i december.

Hvad en hedebløge kan forårsage

af Kit Bisgård

Min mors farfar havde fortalt, at selv om han var en fattig husmand, så var en af hans nærmeste forfædre, vist hans farfar, herremand på gården Gabs i Aulum. Det var derfor noget af en skuffelse, da jeg som nybagt forsker så, hvad der stod om hans farfar, Mikkel Iversen Gabs, i folketællingen 1787. Der stod: *Trælbonde til Lergrav* (en herregård i Aulum sogn), *lever i en fattig og ussel tilstand*. Der røg så den herremand! Senere fandt jeg (under 1793) Mikkels underskrift i Aulum Kirkebog. Den var rigtig flot. Han var forlover ved Seigneur Alexander Nygaards trolovelse med Elisabeth Henriette Christiane Deden, og brylluppet fandt sted i præstegården. Det så fornemt ud, men da jeg kastede mig over en anden gren, gjorde jeg ikke mere ud af det.

Nu er det jo så heldigt, at man ved hjælp af Hvem Forsker Hvad ofte kan komme i forbindelse med andre forskere og få nye impulser i de grene, hvor man måske er gået lidt i stå. På den måde erfarede jeg, at Mikkels mor, Kirsten Christensdatter, stammede fra nabosognet Timring, og at Alexander Nygaard var Mikkels fætter.

I 1997 er jeg så kommet i forbindelse med en anden, der forsker i Gabsslægten. Under hedebløgen i august orkede hun ikke andet end at sidde i haven og læse bøger om sognehistorie. Hun sendte mig aftryk af nogle sider af Timring sogns historie, skrevet i 1929 af Konrad Understrup. Jeg må sige, at jeg gjorde store øjne.

Konrad Understrup fortæller, at der i Timring gik rygter om, at en bondekarl engang skulle have bortført herremandens datter. K.U. gik i gang med at undersøge sagen og kom til følgende resultat:

Elisabeth von Deden var en ung adelig pige, der havde ophold på herregården Møltrup. Her hed herremanden Christen Linde. Alexander Nygaard tjente på herregården (rygterne siger som havekarl), og den fornemme frøken og bondekarlen fattede kærlighed til hinanden, men hun måtte selvsagt ikke gifte sig med ham. Det blev alligevel enden på det, og det har vel været bruden, der kendte præsten i Aulum. At Alexander blev kaldt seigneur må skyldes, at han blev gift med en adelig.

Det unge par flyttede ind i Nygård, som nok kun var et husmandssted, så det må have været små forhold for den fine dame. Nygård ejedes i generationer af samme familie, idet den i 1747 skødedes til Christen Nielsen (min tip4-oldefar) og derefter overgik til Niels Christensen, som i 1754 blev gift med en datter af degnen i Ørre. Det var så deres søn, Alexander, der hjemførte en adelig brud, og siden var den i endnu to generationer i slægten, før den solgtes.

Det lidt ulige par fik to sønner, Christen Linde i 1794, og Johan Christian i 1797. Man ser, at Elisabeth må have forsonet sig med herremanden, siden hendes første søn blev opkaldt efter ham. Han flyttede vist til Jelling, mens den yngste overtog gården.

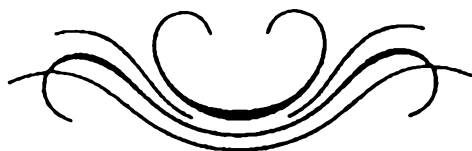
I sognet gik det rygte, at Johan Christian som helt spæd var blevet fundet for enden af en tørvestak et eller andet sted. Konrad Understrup regnede med, at det måtte være et rygte, der intet havde på sig, indtil han i 1928 i sine gamle papirer studsede over en afskrift af en indførsel i Timring kirkebog fra 1813. Den drejede sig om en ugift pige, der havde fået en datter, der fik navnet Elisabeth Henriette Christiane! Pigen hed Eulalia Alexandersdatter. K.U. fik hjælp af en underarkivar i Landsarkivet i Viborg, som blev bedt om at undersøge egnens kirkebøger for at finde et barn ved navn Eulalia. Det lykkedes.

I Sunds kirkebog stod under fastelavnssøndag 1787, at et hittebarn var fundet med en påskrift på brystet, hvor der stod: *Dette barn er ikke døbt*. Den lille pige var blevet fundet af Jens Jensen i Søndervås (egtl. -vos), en lille landsby med 4 gårde. Hun fik navnet Eulalia, fordi hun blev døbt på Eulalias dag. Der blev en større sag ud af det, da myndighederne var bange for, at Jens Søndervås måske selv var far til barnet og ville prøve at få penge ud af det offentlige for at tage sig af barnet. Hvordan sagen videre gik, ved man desværre ikke, da justitsprotokollen mangler den følgende tid.

K.U. gætter på forskellige grunde til, at det nyfødte og usvøbte barn blev fundet så langt fra Timring, men ender med at skrive, at vi næppe nogensinde får det rigtige svar. Det gør vi nu alligevel, for i folketællingen 1787 boede Eulalia stadig hos Jens Jensen og hans kone, Anne Iversdatter. Anne var søster til min ovennævnte tipoldefar, Mikkel Iversen, og altså kusine til Alexander Nygaard, så det må have været aftalt spil mellem de ulykkelige unge og familien i Søndervås. Hvornår Eulalia er kommet til sine forældre i Nygård vides ikke. Hun var der ikke i folketællingen 1801, men kan have været ude at tjene. Da var hun jo allerede omkring 14 år. Det ses, at der er gået næsten 7 år efter Eulalias fødsel, før hendes forældre har giftet sig.

1813 var et ulykkeligt år for familien i Nygård, idet den nyfødte pige døde 2 dage gammel, hendes mor 6 uger efter og Alexander Nygård ind imellem, 55 år gammel. Elisabeth overlevede ham i 13 år.

Sønnen Johan Christian blev 90 år gammel, men han ville aldrig fortælle om sin herkomst. En nabokone til Nygård kunne fortælle, at stuehuset havde større vinduer end ellers hos bønderne for den adelige dames skyld.

Beretning om en græsselig orm

af Inger Vermouth Jensen

Under oprydning i gamle SKALK-blade for nogen tid siden faldt mit øje pludselig på navnet Anders Langballe. Jamen - ham kender jeg jo! Ivrigt læste jeg den pågældende side, og her er så noget om det, jeg læste:

Anders Sørensen Langballe, der boede i Tønning i Skanderborg amt hvade en søndag eftermiddag i juli 1720 været i kirke, og da vejret sikkert havde været godt, gik han hjem og hentede sin lille hund og sin store stok, så gik han sig en tur ud i marken for at se, hvordan kornet stod.

Hunden sprang lystigt afsted hid og did og kom undervejs ind i en rug-ager. Her stod den pludselig stille og bjæffede, men Anders tog sig ikke noget af det og gik videre; han mente, at den nok havde set en ræv eller en ilderunge. Anders var væk en god halv times tid.

Hunden blev imidlertid ved med at gø, og Anders gik nu tilbage til hunden. Han ville se, hvad det var, hunden havde så travlt med. Da så han noget opløfte sig omkring en alen over kornet, og Anders slog med sin stok mod noget, som han antog for at være en stor orm.

Nu gik ormen til angreb på Anders, men han brugte sin stok imod den, og hunden opholdt den til Anders' lykke. Han værgede stadig for sig med stokken, mens hans gik baglæns ud af kornet. Men nu gik det galt: Ormen slog efter hunden, og den faldt død om.

Så blev Anders for alvor forskrækket og løb sin vej det bedste, han kunne. Han så sig en gang imellem tilbage. Endelig så han, at ormen var på vej ind i en høj, der lå imellem en hyldebusk og en tjørnebusk.

Anders var dog ikke mere bange, end han gik hen til højen og så, at ormen var krøbet ind i denne, men halen stak udenfor.

Anders beskriver ormen således:

Hovedet var som et kattehoved, trindt med små ører. Da den forsvandt ind i højen, holdt den hovedet med en del af kroppen omkring en alen i vejret. Den anden ende af kroppen skød sig frem i bugter, som om den kunne have små ben eller takker under bugen ligesom en hugorm. Men det turde Anders ikke udforske nærmere af frygt for, at den skulle komme ud og forfølge ham.

Dens tykkelse var, hvor den var tykkest, som en voksen mands ben om læggen. Længden anslog Anders til at være omkring 5 alen. Halen var lådden med en lille dusk i enden. Farven var mørk og rødbrun, og under bugen var den blakket, noget lysere end selve kroppen.

Gamle folk, som boede i Tønning, havde fortalt, at deres forældre havde forbudt dem at komme hen til højen, som ormen var krøbet ind i, for det var farligt, idet der for mere end 100 år siden var blevet slået både heste og en hund ihjel af en orm af samme skikkelse, som den Anders havde set ved denne høj. Højen hed Ælmands-Høj, og mellem denne og en anden høj, kaldet Karls-Høj, kunne ormen dengang i gamle dage ses som en flyvende drage uden vinger.

Anders Langballe har uden tvivl været optaget af sin oplevelse og fortalt om den til sine bysbørn og sin familie, som var hans søster Maren (min formoder), gift med Søren Nielsen Vilholt. De havde børn på 4, 6 og 8 år, og man kan levende forestille sig, hvor meget der er blevet snakket om det i de små hjem i byen, og hvordan børnene har lyttet med stive øjne og skræk i sjælen til denne beretning.

For Anders var nemlig ikke en hvem som helst - han var sognefoged i byen, og utallige er de gange, hvor han var enten formynder eller lavværge for familie eller andre i Tønning, Træden, Gammelstrup og andre omliggende landsbyer, så hans ord stod til troende.

Anders Langballe var rytterbonde under Skanderborg Rytterdistrikt; han var født i 1686 og stammede fra en gård i Langballe, der ligger lidt nord for Tønning, i nærheden af Vinding. Hans far hed Søren Andersen.

Hans første fæste var halvdelen af faderens fæstegård i Langballe, som han overtog i 1710. I 1716 fik han en fæstegård i Tønning, idet han her overtog en gård efter et barnløst ægtepar. Den var på 5 td 5 skp 3 fk, lidt større end de fleste ryttergårde almindeligvis var. Senere - i 1726 fæster han endnu en lille gård i Tønning på 1 td 2 skp.

Anders Langballes kone hed Karen Stephensdatter, og de havde en stor børneflokk, ligesom de fleste andre havde det på den tid.

Da Anders i 1751 følte, at han var blevet for gammel og svag til at drive sin fæstegård, overdrog han den til svigersønnen, og fem år senere døde Anders. Han blev begravet d. 10/5 1756 på Tønning kirkegård.

Hvad Anders Langballe havde fortalt til familie og venner i Tønning og omegn om den mærkelige orm, som han havde set på marken og ved højen, er kommet præsten, magister Hans Lønborg i Fruering, for øre. Denne var levende interesseret i alt mærkeligt, der skete på hans egn, i naturen og i sit lands historie - han gør iagttagelser på stedet og er egentlig Skanderborgs første lokalhistoriker.

Han fik i august 1721 fat i Anders Langballe og udspurgte denne på det nøjagtigste om hændelsen med ormen, og han nedskrev omhyggeligt alt, hvad han fik at vide af Anders. Ligeledes tegnede han ormen efter Anders' beskrivelse.

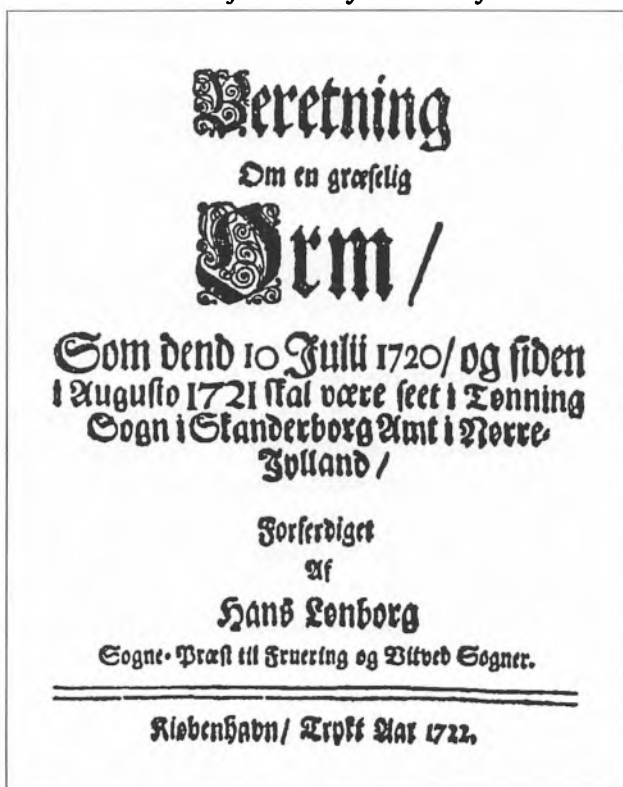
Anders fortalte endvidere, at der i begyndelsen af august dette år var hændt det, at ormen igen var set, denne gang flyvende over Tønning by - "ligesom en gloende Drage havde den skudt sig gennem Luften".

Selv om præsten var en højlerd mand, var han ukritisk over for, hvad man fortalte om lindorme og drager - troen på disse væsener var endnu levende i hele befolkningen.

Hans Lønborg udgav i 1722 et lille skrift, der fortæller om den græsselige orm, der var set i Tønning den 10. juli 1720.

Han slutter med at datere og "testere" det beskrevne.

Her ses forsiden af dette skrift.

Men hvad var det, Anders Langballe i virkeligheden havde set på sin mark? For der var jo noget - hans lille hund var jo død efter sammenræffet med dette væsen.

Det står der at læse om i en efterskrift i bogen "To beretninger fra Skanderborgegnen" af Hans Lønborg, med efterskrift af Chr. Holt i Skanderborg. (Dette skrift henvistes der til i SKALK, så jeg var hurtigt på biblioteket og fik det bestilt.)

Utvivlsomt er det et dyr af mårlægten, muligvis et stort eksemplar af en stenmår. Denne mår har et lille trekantet hoved, er nærmest mørk kastanjebrun med lysere hår på bugen, og den har en hvidlig eller grålig plet under struben. Benene er lave og mørke, kroppen er langstrakt og meget bøjelig, der i spring godt kan ligne ormebugtninger. Halen er ret lang og busket med en dusk i spidsen.

Den beskrivelse, Anders Langballe giver af "ormen" passer udmærket på måren; men længden er helt gal. Her har Anders' fantasi spillet ham et puds, idet måren kun er ca. 70 cm fra hoved til halespids, hvilket er ca. en alen - og Anders angav "ormen" til at være "ongefær" 5 alen. Men da dyret i raseri for hurtigt frem og tilbage i kornet, kunne det jo nok se længere ud, end det var.

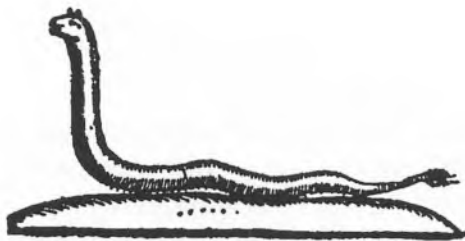
Endvidere kan det godt hælde, at et mårdyr i dets raseri vil angribe både mennesker og dyr, når det tirres, hvad der var tilfældet her, idet både hunden og Anders angreb det. At hunden døde af angrebet, er såre forklarligt -den havde jo kæmpet med måren i en halv times tid og var sikkert blevet hårdt såret, inden Anders kom tilbage og gav sig til at slå på måren.

Da måren var sine angribere kvit, løb den ind i et hul mellem nogle sten i den pågældende høj, hvilket dog ikke var stort nok til at skjule hele dyret, idet den yderste halespids stak frem.

Vi så, at mag. Hans Lønborg selv troede, at lindorme eksisterede. Det var dog sædvanligvis "orme" af en væsentlig større længde, end den her nævnte. De opstod af de små orme i hasselnødder og voksede sig så store, at de undertiden kunne omringe både kirker og slotte.

Den gloende "drage", der nys var set over Tønning, var formentlig et usædvanligt stort stjernes kud; netop omkring d. 10. august forekommer der mange stjernes kud. Eller det kunne være et meteoredfald i nærheden.

Det var gennem hele 1700-tallet ikke ualmindeligt, at folk "så" mærkelige væsener flyve rundt på himlen, og disse væsener lod sig gerne "se", når der stod krig eller anden ulykke for døren. Så sent som i 1884 udlovede en svensk videnskabsmand en dusør på 1000 kr., hvis man kunne skaffe ham et eksemplar af et sådant væsen.

En barndom i Roskilde

af Kaj Ørhøj

Nedenstående er en ordret gengivelse af 9 foliosider indleveret i 1980 til Roskilde lokalhistoriske Arkiv af Anna Kylling, København N.

Jeg er født Mortensaften kl. 12 - men paa min Daabsattest staar den 11-11-1889 - som barn nr. 8 af Fiskehandler Lars Olsen og Hustru Bertha Kirstine Olsen f. Larsen, der var Datter af den gamle Lars Vejmand, som boede i Ousted, og som passede Landevejen fra Osted og lige indtil Møllen ved Indgangen til Roskilde. Bedstefar var en dejlig og frisk Mand; han fik ogsaa Dannebrogskorset for lang og tro Tjeneste. 55 Aar jeg husker den Dag, at Bedstefar tog til Kongen i København og takkede for Medallien som han sagde det var store Dage, alle kom jo og ønskede tillykke.

Der var 12 børn hos Bedstefar og Bedstemor. Bedstefar var meget literær, og saa var han Danselærer paa Kroen, som Morbror Anders havde dengang. Bedste sang til Dansen, og den "Hen til Kommoden og tilbaves igen" er faktisk min Bedstefar faktisk Forfatter af, men den er jo blevet forandret af, blandt andet Osvald Helmut, som ogsaa var et Barnebarns Barn af Bedstefar, da min Moster Ane som var Bedstefars ældste Datter var Mor til hans Far. Osvalds Far var fra Kirke Syv, og det beviser ogsaa, at Helmut forærede en Kirkekrone som i Dag hænger i Kirken i "Kirke Syv"¹.

Mine forældre flyttede meget, det gjorde jo Smaafolk den gang, min første Erindring er at vi boede paa Bondetinget i et meget lille Hus, der var to Vinduer og en Dør, men saa husker jeg meget nøje at der var en lang Gang ud til en lille Have, hvor der stod et Pæretræ, som havde smaa gul-røde Pærer, de smagte saa dejligt; naar jeg tænker paa dem, kan jeg huske smagen endnu.

Derfra flyttede vi hen i Kirkestræde, ogsaa i et lille Hus, som vistnok staar der endnu, jeg var derinde for nogle aar siden; jeg kan saa godt lide at gaa omkring hvor vi har boet. Saa staar jeg og mindes, og saa falder der en lille Taare - jeg husker ikke hvor længe vi boede der, men saa husker jeg at vi boede paa hjørnet af Gullandsstræde og Bredgade, hvor mine Forældre forsøgte sig med et lille Brødudsalg og Mælk. Hver Dag gik jeg med Mor ned til Fattiggaarden længere nede i Bredgade, og hentede Mælk som Mor solgte i Forretningen; men den gik heller ikke, det maa have været slemme Tider for Fattigfolk, som gerne vilde hæve sig lidt over Nivuet.

¹ Hverken slægtsforbindelsen til Osvald Helmut eller at han skulle have skænket kirkekronen kan bekræftes, men historien fortælles stadig i familien.

Saa kom der en lidt lysere Tid, hvor Far fik en Hest og en Vogn, og saa begyndte de at sælge Fisk. Far tog ud i Omegnen og Mor stod paa Torvet, lige ud for Indgangen til Raadhuset, og saa maatte de smaa paa Asylet, som laa lige over for paa Fondens Bro - men det var ikke saa længe, for Mor saa at naar de skulde have varm Mælk til vores medbragte Mad, saa drak vi af Spøllekummer, som ikke blev gjort rene efter andre Børn; det syne Mor var uhygiejnisk, og saa kom de to mindste og jeg ned hos Frøken Hakke som havde en lille Pigeskole i Købmand Schrams Ejendom i Skomagergade, og det kostde 1 Kr. om Maaneden for at være der, og det var jo mange Penge i den Tid; hver Maaned naar vi betalte Skolepenge havde vi altid en god Rødspætte - eller anden god Fisk med til Frk. Hakke; hun var saa sød, og hun tog sig saa pænt af os, selv om den mindste - det var min Lillebror - han var vel kun 2-2½ - sommetider glemte hvor Potten stod. Frk. Hakke var dejlig, hun var Datter af en Malermester Hakke, som jeg ikke har kendt.

Men så skulde Far og Mor jo have et Sted at bo, hvor de kunde have Plads til Hest og nu havde vi faaet en Ponnyvogn, og saa flyttede vi op i Jernbanegade i "Petersens Minde" - der var jeg Barn sammen med Villumsen², der senere blev Borgmester, som ogsaa var en god Arbejdersøn, vi var naboer til Arresthuset, og der var jo dejlige store Græsplæner, saa naar vi om Morgenen ikke kunde finde "Lotte" - det er vores Hest, saa gik den inde i Arresthusets Have og spiste af det dejlige grønne Græs, og Arrestforvareren var slet ikke gal fordi, saa han var meget flink, jeg kan ikke huske hans Navn.

Nu gik det stadig bedre for mine Forældre, de købte en Hest til, saa nu havde de 2 Køretøjer. Om Søndagen kørte hele Familien ud til Ousted og besøgte Bedstefar og Bedstemor; saa lagde Mor Maden i Bunden paa den Arbejdsvogn og et Tæppe, der blev saa de største af os anbragt, min ældste Søster kørte Hesten, hun styrede den som var hun en gammel Kusk - Far og Mor sad i den lille Ponnyvogn med de smaa, der var næsten altid en ved Brystet.

Det var store Dage naar vi ankom til Ousted - Bedstefars Hus laa lige ud til Landevejen og Skolen var Nabo til hans Hus. Nu ligger det gamle Hus som Stenhøj i Haven, som nu hører til Skolen, de gamle Træer staar der endnu, saa der staar jeg ogsaa og kigger paa den Plet; ja - nu er det snart Aar siden jeg sidst var der, men jeg haaber paa at jeg faar den Plet at se endnu engang.

En sørgelig Ting var der, som Mor var meget bedrøvet over - i selve Ousted By, lige ved Kirken, laa der dengang et meget dyster Hus, og det var Fattiggaarden, - og der boede en Overgang min Morbror Christian med Kone og Børn, og dem skulde vi jo ogsaa besøge - om det var selvforskyldt eller ej, det kan vi jo ikke dømme om, sagde min Mor. Men Morbror og hans Familie kom da til Roskilde og fik Arbejde og Hjem igen; de boede i Ole Andersens

² William Lauritz Willumsen, født 1889 - død 1969 - han var borgmester så sent som 1950.

Gaard i Allehelgensgade, lige over for Tømmermester Vebers Hus; jeg husker at de havde Frue Kirke til Nabo i Baggaarden.

Da vi nu var saa fint kørende, vilde vi jo gerne en Tur - vi havde 2 smaa Grave paa Sct. Ibs Kirkegaard - og jeg tror de er der endnu, for sidste Gang jeg var i Roskilde, vilde jeg se til de smaa Søskende - og da var der Græs over næsten hele Kirkegaarden, meget højt Græs, fint grønt Græs, og der faldt min Vej ogsaa forbi L.A. Rings Grav.

Jeg husker ogsaa en sørgelig Begivenhed, det maa have været 1894³ - en Baad med en halv Snes store Børn sejlede ud paa Fjorden - og kændrede - alle druknede, vor Nabo havde en Datter med, hun hed Aurora, det husker jeg tydeligt, jeg saa alle de Børn ligge Side om Side i Grønsværen nede ved Havnen, det er ikke til at forstaa, at jeg fik Lov at se det, det staaer endnu saa tydeligt for mig, - men paa Vejen hjem gik min store Søster, som havde mig med op til Bagermester Løde, jeg siger op, for vi skulde op af en høj Jerntrappe lige i Hjørnet, og der købte noget som hed Lødeklumper, det var lange Sukkerstænger, som blev hugget i Smaastykker paa en gammel Brødmaskine, medens vi ventede.

Jeg husker ogsaa Fjordvilla, da der boede franske Frøkener, der kørte ud med Tøjler og Blinker med fire Heste for Karetten - og jeg husker at paa Kirkepladsen op til Præsteboligen stod mange Morbærtræer, som bar dejlige søde Bær, en Bror var særlig flink til at ryste Bær ned; og det gjorde jo ikke saa meget om der var lidt Grus paa dem, de smagte alligevel godt; de Træer er det vist mange Aar siden de er væk.

Jeg husker ogsaa 1ste Maj Dagen i Roskilde, da Socialdemokrater mødtes paa Hestetorvet, og gik saa i sluttet Trop med røde Faner og Tobakshandler, Landstingsmand Henrik Nielsen i Spidsen af Algade - Olsgade til Trægaarden, hvor der Dagen lang, var Fest og Taler - og meget andet fornøjeligt, ogsaa for vi Børn; det var en stor Dag for en lille Familie, der blev kastet Blomster ned til os fra Vinduer i Olsgade. Med Far ved Haanden sang hele Flokken "Snart dages det Brødre, det lyser i Øst".

Saa købte mine Forældre et lille Hus som laa paa Kastanievej Nr. 8, nuværende Knudsvej, men det var vist for meget for dem, for der var vi kun et Par Aar, saa maatte de gaa fra det hele, og saa saa det slemt ud, jeg var jo i Mellemtiden kommet i Skole, en nyopført, som jeg tror hed Absalonsskolen nede i Støden, men nu maatte jeg atter skifte Skole - og kom saa i en gammel skole nede paa Bjerget - saa jeg har paa de faa Aar jeg havde levet gaet i fire Skoler i Roskilde --- alt blev solgt, men det værste for os Børn, var da vi maatte sige Farvel til "Lotte", men den fik det godt for den blev købt af Tømmermester Veber, som havde en ung Søn som brugte den som Ridehest, Hr.

³ Ulykken skete Sankt Hans Aften 1895. Syv unge tog ud i en sejlbaad der kændrede, 3 blev reddet, medens 4 druknede, deriblandt Aurora Jensen (Se Roskilde Avis 25 Juni 1895).

Flensborg sagde til mig engang, at "Lotte" var kendt af alle i Roskilde - min Mor havde en Søster i Helsingør som var gift med en Skibsbygger, der arbejdede paa Helsingør Skibsværft, og der fik saa Far Arbejde, det var en slem Overgang for os alle og jeg længtes saa forfærdelig efter Roskilde, at jeg lovede mig selv, at saa snart jeg var konfirmeret, vilde jeg søge tilbage, - hvad jeg ogsaa gjorde, og der traf jeg min Mand, som arbejdede i "Vinersalongen" en lille Forretning paa Hjørnet af Ringstedgade og Støden, - den er senere solgt til en af min Mands Kollegaer - "Gregersen".

Nu har vi været gift i 62 Aar, og er bleven 80-82 Aar, men jeg drømmer stadig om mine gode Aar i min dengang lille By.

Navnet *Elsberg*

af *Jens V. Olsen*

I artiklen "Boas Larsen og hans slægtninge" fra Årsskrift 1997 nævnes hans to brødre **Jørgen Larsen** og **Oluf Larsen** samt nevøen (Jørgens søn) **Jacob**, der alle brugte slægtsnavnet **Elsberg**. Jeg kendte ikke navnets oprindelse.

Nu er vi dog kommet gåden meget nærmere, idet *Henning Mathiesen*, der har skrevet flere artikler i tidligere årsskrifter, i efteråret 1997 sendte mig et brev med en lille historie "Onde Tider. Da pesten udryddede samtlige beboere i Tessebølle".

Historien fortæller, at fæstebonden Ole Jensen i 1710 hjembragte foruden et vognlæs linto [høruld] også den frygtede pestsygdom fra København til landsbyen Tessebølle i Herfølge sogn. Han blev syg og døde næste morgen, og smitten bredte sig hurtigt i landsbyen. Tessebølle skulle aldeles afspærres fra al samkvem med omverdenen.

Ligene måtte ikke bringes til Herfølge kirkegård, men skulle, når de var erklæret døde, bringes til det yderste hjørne af den østlige bymark - en sandet bakke kaldet **Elsbjerg** - bag byens tørvemose.

I slutningen af september mødte ikke mere noget ved byledet, når rytteren tudede i sit horn. Således var man klar over, at der ikke længere fandtes levende mennesker i byen.

Det rigtige årstal må være 1711, da der var pest i København. I august og september dette år finder vi et usædvanlig stort antal dødsfald i Herfølge kirkebog. Det var dog langt fra alle byens indbyggere, der døde.

Historien, der er væsentlig længere og har flere detaljer, er nedskrevet i 1959 af *Hans Thormod Jensen* fra Elsbjerggården i Tessebølle.

Mon ikke det er dette navn **Elsbjerg**, der har inspireret Boas Larsens to brødre til at kalde sig **Elsberg**, da de blev købmænd i hhv. Køge og København.

Beretning 1998

ved Kit Bisgård

Endnu et år er forløbet planmæssigt med et møde eller en udflugt de 9 af årets måneder.

Lørdag d. 24. maj var der således udflugt til København med besøg på Politihistorisk Museum og Nyboders Mindestuer.

Den nye sæson indledtes d. 10 september med et foredrag af Knud Højrup om slægtsskab og slægtstavler. Knud Højrup har skrevet en bog indeholdende Dronning Margrethes konsangvinitetstavle, og foredraget drejede sig hovedsageligt om denne. Vores hjernevindinger kom i de højeste omdrejninger, mine gjorde i hvert fald, da vi skulle prøve at følge med i alle de matematiske beregninger. Det var meget interessant.

Den 23. oktober var der ekskursion til Matrikelarkivet, og onsdag den 12. november fortalte vores egen Jens V. Olsen om Internettet og dets muligheder for os som slægtsforskere. I januar 1993 var der 1,3 millioner brugere af Internet, men i januar 1997 var der allerede 19 millioner. For at komme på Internet kunne man enten a) gå på Roskilde Bibliotek, hvor det er gratis at surfe, eller b) få et modem til sin pc.

Jens viste med mange overheadplancher, hvor nemt det hele var.

Torsdag d. 11 december havde vi vores julemøde. Ved novembermødet havde vi fortalt, at det skulle være et rigtigt hyggemøde med gløgg og æbleskiver. Det er måske ikke så god en ide at gøre decembermødet til et udpræget hyggemøde, for vi var kun 6. Vi har derfor besluttet igen at gøre decembermødet til et møde, hvor vi hjælper hinanden og fortæller om vores forskning. Vores januarmøde, d. 14. januar var netop et sådant møde, her var der til gengæld stor tilslutning, og snakken gik meget livligt.

Torsdag den 12. februar holdt vores eget medlem, Flemming Damgaard Larsen, foredrag om den svenske dreng. Det viste sig, at den svenske dreng var pæredansk, men at han måske var kommet til Sverige under svenskekrigene, som han imidlertid senere vendte tilbage fra. Vi fik en god og grundig indføring i disse for vort land så ulykkelige krige.

Det er jo blevet en tradition, at vi en gang i sæsonen har besøg af Erik Kann. Det skete onsdag den 11. marts, som imidlertid var blevet valgdag, men skønt nogle af den grund var forhindret, blev det en meget velbesøgt og vellykket aften. Erik Kann fortalte om sølægdssrollerne og de særlige oplysninger, der kan findes i dem og de tilhørende søbeboerruller.

Det sidste møde inden generalforsamlingen var torsdag den 16. april, hvor museumsleder Niels Peter Stilling fra Søllerød Museum fortalte om "Den danske udvandring i billeder og breve". Vi hørte meget levende om udvandrernes oplevelser fra deres egne breve illustreret med lysbilleder.

Studiegruppen, der arbejder med Roskildes borgere omkring 1787 holder stadig møder hos Karna Hansen.

SSF afholdt i oktober sit sædvanlige kursus på Snoghøj Folkehøjskole. Der havde meldt sig så mange, at der måtte siges nej til de sidst tilmeldte. Som sædvanlig deltog nogle af vores medlemmer. Denne gang var titlen: "Skab liv om slægten".

Vores kasserer Stefan Andersen deltog i SSFs årsmøde, som afholdtes d. 19.-20. april på Blommenslyst Kro. Han er jo også kasserer i sammenslutningen.

Desværre kan vi ikke fortsætte med, at nogle medlemmer gennem foreningen abonnerer på Hvem Forsker Hvad, idet det nu forlanges, at alle medlemmer skal være med, og så måtte vi jo forhøje kontingentet med det beløb, bogen koster, hvilket vil være til skade for dem, der ikke ønsker bogen. Man må altså for fremtiden selv bestille bogen.

Ekspeditionen er:

John Bison

HF Elmebo 33, Røde Mellevej 152,
2300 København S. Tlf/Fax 32 97 11 22

Vi er nu 64 medlemmer.

En enkelt forening har skrevet for at rose vores årsskrift, som er i de bedste hænder hos Henning Kiilerich, Karna Hansen og Jens V. Olsen. Tak for jeres store arbejde.

Herold

ISBN 87-89165-32-2
ISSN 0904-1427